

BELEIDSNOTITIE VAN HET BESTUUR WTA-NL-VL

Kwaliteitsverbetering bij restauraties van historische gebouwen en monumenten vormt een belangrijke doelstelling van de WTA.

In het geheel van het restauratieproces worden op allerlei verschillende niveaus beslissingen genomen die van invloed zijn op de kwaliteit van de restauratie. De WTA beoogt via haar studiedagen kennis te verspreiden aangaande het volledige proces rond restauratie. Het bestuur heeft, als een van haar beleidsdoelstellingen voor de komende jaren, het plan om bij de kennisverspreiding kwaliteit van restauraties centraal te stellen. Dit thema zal dan ook op de studiedagen nadrukkelijk aan de orde komen; hierbij wordt een inbreng vanuit het veld en vanuit verschillende beslisniveaus nagestreefd.

Onderstaande matrix laat iets zien van de gedachten op dit gebied: de studiedagen **Gevelbehandeling** (in 2010) en **Scheuren, Scheefstanden, Verzakkingen** (in 2011) in combinatie met de inbreng vanuit verschillende niveaus waarop in de loop van een restauratieproces beslissingen plaatsvinden.

Per genoemde partij worden hierna mogelijke invalshoeken voor de verschillende beslisniveaus gegeven, waarbij wel wordt opgemerkt dat dit geen uitputtende beschrijving beoogt te zijn, maar bedoeld is ter inspiratie.

Studiedagen matrix 'Kwaliteit'

Invalshoek / studiedag		Scheuren Scheefstand Verzakking	Gevel- behandeling		
beslisniveau					
Overheid					
Researchinstututen					
Monumentenwacht					
Architecten					
Aannemers					
Uitvoerenden					
.....					

De **overheid** en haar rol in het beslissingsproces. Daarin kan gedacht worden aan:

- Is de samenstelling (bouwhistorici, kunsthistorici, architecten,...) van de monumentenadministraties, monumentencommissies en monumentendiensten en - afdelingen optimaal om het multidisciplinaire karakter van de erfgoedsector af te dekken? Is er behoefte aan (permanente) bijscholing van de ambtenaren? Is er een budget voor bijscholing beschikbaar, wordt een kalender van studiedagen bijgehouden en aangevuld met beschikbare studiedagen, is daarin een rol weggelegd voor bijvoorbeeld WTA-NI-VI?
- Is het uitbreiden (NL) of 'bindender' maken (BE) van de adviezen van monumenteninstanties als het gaat om contextuele aangelegenheden (werken in de buurt van een monument) een optie?
- Is certificering van restauratiearchitecten (in samenspraak wellicht met de orde van architecten (BE) en de Bond van Nederlandse Architecten en de Vereniging van Architecten werkzaam in de Restauratie (NI)) wenselijk?
- Aanbestedingsprocedure. Nu is het ondermeer zo dat de goedkoopste wint. En de goedkoopste blijkt na afloop misschien niet steeds de goedkoopste te zijn geweest door het introduceren van meerkosten.
- Spanningsveld tussen enerzijds duurzaamheid en constructieve veiligheid en anderzijds het maximaal behoud van de waarden van het monument, voor, tijdens en na restauratie.

De **ontwerper/architect** heeft als taak:

- Uitvoeren (voorstellen/voorschrijven/superviseren) van voorstudies (opmeting, historische studies, kunsthistorische studies, materiaaltechnische studies).
- Centraal contactpunt met de bouwheer en de andere actoren in het restauratieproces.
- Het superviseren van de werken (dat houdt ook in controle van de gebruikte technieken en producten én de kwaliteit van het afgeleverde werk én de methodes die gebruikt moeten worden om dit efficiënt te controleren).
- Het opstellen van het "as-built" dossier (restauratieverslag; revisietekeningen), dat in principe dient als basis voor een eventueel onderhoudsdraaiboek.
- ...

De ontwerper is normaal gezien steeds een architect.

- Heeft de architect wel voeling met historische architectuur? Dat is deels een heel persoonlijke zaak, deels een zaak van opleiding (architectuurgeschiedenis – kunstgeschiedenis, materiaaltechnische kennis,...)!
- Contextgevoeligheid van de architect. Zijn de nieuwe ingrepen compatibel met de historische omgeving van het gebouw? Dit werkt ook omgekeerd: zijn hedendaagse ingrepen in de context van het historische gebouw ook verenigbaar met het gebouw zelf? In België is het oordeel van de monumentenadministratie enkel adviserend. De stedelijke stedenbouwdiensten hebben het laatste woord. Moet hier een grotere rol voor de overheid worden weggelegd? Is er voldoende multidisciplinariteit in de administratieve diensten aanwezig?
- Kennis van de architect van oude bouwwijzen en technieken, degradatiefenomenen, hedendaagse onderzoeksmethodes, producten, technieken, ...
- Hoe belangrijk wordt het vooronderzoek ingeschat?
- Worden de juiste bestekteksten gemaakt die leiden tot het gewenste resultaat?
- Is een erkenningsregeling een te volgen traject ?

Dit alles blijkt een zeer multidisciplinaire discipline te zijn (technisch, kunsthistorisch, stedenbouwkundig). Rijmt dit met het huidige curriculum van de architecten? Kan dat anders/beter? Is permanente bijscholing een optie? En gebeurt dat dan wenselijk met een van overheidswege certificering- of erkenningsregeling?

Wetenschappelijk **onderzoek** ten dienste van restauraties dient aan verschillende criteria te voldoen:

- Onderzoek volgens normen als dat kan, maar creativiteit in het onderzoek mag? Restauraties zijn maatwerk, en het onderzoek dat ermee gepaard gaat mag dat ook zijn, zolang er maar niet ongebreideld geïmproviseerd wordt?
- Onderzoeken enkel uitvoeren als men wat met de resultaten kan doen? Onderzoek om het onderzoek, omdat tabelletjes mooi staan in het restauratiedossier, is een verspilling van (deels)

overheidsgeld, en daar zijn we niet mee gebaat (hoogstens de onderzoeker zelf). Een kritische houding van de onderzoeker tegenover 'opgelegde' vooronderzoeken mag dan ook wel?

- Elk onderzoek zou gepaard moeten gaan met toelichting van de onderzoeker. Als het onderzoeksinstituut enkel een tabel of grafiek dient af te leveren, dan wordt het risico zeker groter dat er slechts onderzoek voor het onderzoek gebeurt. Overigens is het ook zo dat een leek tabellen heel verkeerd kan interpreteren. Duiding is dus zeker aangewezen (en de meerwaarde die geleverd wordt).
- Aan de onderzoekers kan worden gevraagd om zelf ook steeds bijscholing te blijven volgen. Eigenlijk is dit de evidentie zelve, maar in de praktijk laat dit soms toch wel te wensen over.
- Is een accreditering van onderzoeks(labo's) wenselijk?

Hoe gaat **monumentenwacht** om met dit aspect? Wordt er wel eens geadviseerd om bepaalde ingrepen (variërend van gevelbehandeling tot constructief) uit te voeren, in welk geval wordt op gevaar (toegenomen zettingen of scheuropeningen) of voortschrijdende oppervlakte aantasting gewezen? Worden systematisch metingen (monitoring) uitgevoerd in het kader van de inspecties in dat opzicht (scheurmeters bv.)? Is er de visie dat uit te breiden? Kortom wat is de gedachte van MW, maar dan vooral in een heel praktische zin. Welke zijn de ervaringen die monumentenwachters opdoen tijdens de vele inspecties op verschillende types monumenten, waar wellicht ook verschillende typen ingrepen (recent, in een ver verleden) werden uitgevoerd.... Welke evolutie wordt vastgesteld?

De **aannemer/uitvoerders** zorgt voor de finale realisatie van de werken.

Maar, opleidingsgewijs, een goede metsers/metselaar is niet noodzakelijk een goede restaurateur. Zijn meer gespecialiseerde opleidingen hier welkom? Mag zomaar elke aannemer aan restauratiewerken beginnen. Hoewel de architect de werken superviseert, is het toch goed als er een vertrouwensrelatie bestaat tussen de architect en de uitvoerder, zodat deze ook prima werk blijft leveren als de architect weg is. Is de vereiste ethiek en deontologie ook bij de aannemer/uitvoerder aanwezig, of is de financiële druk zo groot dat kwaliteit niet meer kan worden geleverd? Voert de aannemer de werken uit in eigen beheer, of via onderaanneming? Heeft de (gespecialiseerde aannemer) voldoende bagage zodat de impact van de ingrepen die hij uitvoert duidelijk is en hij mee een belangrijke bijdrage kan leveren in het waarborgen van kwaliteit en veiligheid tijdens de uitvoering van de werken. Vaak komt de aannemer/uitvoerder onderaan de beslissingsketen. Is er nog mogelijkheid tot het voorstellen van alternatieven bij ingrepen?

Speciaal voor constructieve aspecten wordt beroep gedaan op een **ingenieur stabiliteit / constructeur**:

- Heeft deze de nodige ervaring met historische monumenten? Is dit enkel werk voor specialisten?
- Hoe gaat de ingenieur om met het spanningsveld tussen stabiliteit waarborgen en behoud van het monument ook in zijn constructieve aspecten;
- Is in een vooronderzoek overleg met de aannemer/uitvoerder wenselijk, zodat de technieken op elkaar kunnen afgestemd worden (naar uitvoeringsmodaliteiten, haalbaarheid en kostprijs)?
- Wordt de impact van de maatregelen op de structuur vooraf afdoende ingeschat en krijgen alternatieven voldoende aandacht?